

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

LOYIHA FAOLIYATINI TA'LIMDA QO'LLASH USULLARI

Abdirimova Intizor Kamilovna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti katta o'qituvchisi

Annotasiya. Ushbu maqolada loyihalash metodi va uning ta'lim tizimiga joriy etish tamoyillari haqida so'z boradi. Loyiha metodining ta'lim jarayonida qo'llashning tashkiliy bosqichlari va usullari misollar yordamida ko'rsatilgan. Loyiha metodining ta'lim sifatini oshirishda yuqori natija berishi ilmiy xulosalangan.

Kalit so'zlar: loyiha, klaster yondashuv, ta'lim tizimi, o'quvchi, innovasion texnologiya, innovasion yondashuv, pedagogik texnologiya, loyihalash faoliyati, pedagogik psixologiya, pedagogik ta'lim.

МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОБРАЗОВАНИИ

Абдиримова Интизор Камиловна

*Чирчикский государственный педагогический университет,
старший преподаватель*

Аннотация. В данной статье рассказывается о методе проектирования и принципах его реализации в образовательной системе.

На примерах показаны организационные этапы и методы применения метода проектов в образовательном процессе. Сделан научный вывод, что метод проектов дает высокие результаты в повышении качества образования.

Ключевые слова: проект, кластерный подход, образовательная система, читатель, инновационная технология, инновационный подход, педагогическая технология, проектная деятельность, педагогическая психология, педагогическое образование.

METHODS FOR USING PROJECT ACTIVITIES IN EDUCATION

Abdirimova Intizor Kamilovna

Chirchik State Pedagogical University, senior teacher

Annotation. This article describes the design method and the principles of its implementation in the educational system. The examples show the organizational stages and methods of applying the project method in the educational process. The scientific conclusion is made that the method of projects gives good results in improving the quality of education.

Keywords: project, cluster approach, educational system, reader, innovative technology, innovative approach, pedagogical technology, project activity, pedagogical psychology, pedagogical education.

Kirish. Yurtimizda keyingi yillarda yuz berayotgan yangilanish va o'zgarishlar insoniyat hayotidagi barcha sohalarni globallashtirish va integratsiyalashuv jarayonlari nuqtai nazaridan yangicha qarashlar, tushunchalar va munosabatlar bilan qayta ko'zdan kechirishni taqozo etmoqda. Istiqbol yillarida ta'lim va kadrlar tayyorlash sohasida qator samarali ishlar amalga oshirildi. Lekin afsuski, ta'lim muassasalari bir – biridan uzilgan holda, yagona maqsadga erishish usullarini aniq belgilay olmaganliklari, ular o'rtasidagi integratsiya, mantiqiy davomiylik ko'p ham inobatga olinmaganligi natijasida "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va kadrlar tayyorlash sohasidagi talablar to'liq bajarilmadi. Shu bois bugungi kunda ta'lim tizimida ham yangilik yaratish, bir yoqadan bosh chiqargan holda faoliyat olib borishni davrning o'zi taqozo etmoqda. Ma'lumki, bugungi kunda butun dunyo bo'ylab har bir sohada globallashtirish jarayonlari o'z aksini ko'rsatmoqda. Ta'lim ham davlat siyosatining ustuvor sohasiga aylandi va ushbu sohada ta'limni yangicha innovasion g'oyalari asosida rivojlantirish bo'yicha islohotlar amalga oshirila boshlandi. Ta'lim sohasida tizimli muammolarni hal qilish, yangicha metod, shakl, yondashuv va texnologik jarayonlar vositasida amalga oshgan holda sohada sifat ko'rsatkichini o'sish jarayonini ta'minlaydi[1].

Adabiyotlar tahlili. Rus olimlari Ingrid Bem va Yens Shnayder loyihalash faoliyati

o'quvchilarni ma'lum bir ta'lim olish davrida (o'quv yili yoki yarim yillik) bilim olish va kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etishning usuli deb hisoblaydilar [2].

Ye.S.Polat loyiha metodi yordamida ishni tashkil qilishning ma'ruza, seminar mashg'uloti, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar, loyihani himoyalash, kurs ishi loyihalari kabi shakllarini alohida ajratib ko'rsatadi. O'qitish tizimini faollashtirish maqsadida pedagogika amaliyotida jamoaviy loyiha metodidan foydalanish mumkin. Ushbu masalalar Ch.Mayers va T.V.Jonsning ilmiy izlanishlarida o'z aksini topgan.

Muhokama va natijalar. Zamonaviy ta'lim taraqqiyotida paydo bo'layotgan "Innovation yondashuv", "Innovation faoliyat", "Innovation pedagogika" tarzidagi tushunchalar ehtiyojlar asosida kelib chiqqan bo'lib, ularning maqsadi ta'lim sohasida o'quv-tarbiya jarayoni natijasini kafolatlaydigan o'zgarish, yangilanishlar kiritishdan iborat [3, 4]. O'quv jarayonida an'anaviy ta'lim mexanizmidan voz kechib, loyihalash faoliyatini tatbiq etish samarador ustunlikka egadir. Loyihalash faoliyati ta'lim oluvchilarning tashabbuskorligini rag'batlantirishga qaratilgan axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'zaro hamkorlikda o'qish, o'rganish imkonini berib, o'quvchini shaxs bo'lib shakllanishiga yordam beradigan faoliyatdir. Loyihalash faoliyatida turli ta'lim muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlarining hamkorligini nazarda tutuvchi loyihalar asosiy o'rin tutadi.

Ta'limga loyihalash metodining kirib kelishi XIX asrga borib taqaladi, aynan shu davrda AQSH da bu usuldan qishloq ho'jaligi ishchilarini o'qitishda keng foydalanilgan. J.Dyui esa XX asr boshlarida loyihalash metodini bolalarning qiziqishlaridan kelib chiqib ularni yunaltirishga asoslangan pragmatik pedagogika ta'limotiga tatbiq qilgan. 1918 yilda Kolumbiya universiteti qoshidagi pedagogika kolleji o'qituvchisi Vilyam Kilpatrik loyihalash metodining mohiyatiga bag'ishlab "Loyihalash metodi" nomli maqolani chop qildirdi. Muallifning keyingi maqolalarida ushbu atama kuyidagicha talqin qilinadi: "Loyiha" atamasi faoliyatning har bir imkoniyatini, tajriba jarayonining bog'liqligini anglatishi zarur. Bunda maqsad ichki omil sifatida:

faoliyatning maqsadini anglatadi, tajribaga ega bo'lish jarayonini boshqaradi;

shaxsning o'z faoliyatini va ichki qobiliyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi [5].

Ijtimoiy muhim loyihalarni amalga oshirishda maktab o'quvchilarining qatnashishi ularning mukammal bilim va yuqori malaka egallashi, mustaqil faoliyat olib borish ko'nikmalariga ega bo'lish imkonini beradi. Bugungi kunda butun dunyoda loyihaviy ta'limga qizikish tobora ortib bormokda. Bu sohadagi ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatmoqdaki, aynan loyihaviy ta'lim o'quv, tashkiliy-boshqaruv, bunyodkorlik, izlanuvchanlik xususiyatlariga ega bo'lgan o'quvchi shaxsini shakllantirish muammosiga yangicha yondashish imkonini beradi.

O'quvchilarning jamoaviy loyiha faoliyatining asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

bir o'quvchining butun guruh oldidagi mas'uliyati masalaning ijobiy yechimiga omil bo'ladi;

jamoaviy loyihani muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun har bir o'quvchining bilimidan kelib chiqqan holda uning oldiga vazifalar qo'yish orqali uning qobiliyatini namoyon qilishga erishish mumkin;

o'quv topshirig'ining murakkabligidan kelib chiqqan holda o'quvchilarni dars va darsdan tashqari hamkorlikdagi faoliyati tashkil etiladi;

jamo bo'lib ishlashda nafaqat tinglash va eslab qolish, balki kengroq iqtidor va qobiliyat talab qilinadi. Bunda o'zaro "o'rganish va o'rgatish" usuli orqali hamkorlarning fikrlarini eshitish va tanqidiy qarashlarni bildirish ko'nikmasi shakllanadi.

Ta'lim beruvchi bu jarayonda ishtirokchiga, faoliyatni yunaltiruvchiga aylanadi. V.V.Guzeyev ilmiy ishlarida loyihaviy ta'limni integratsiyalashgan texnologiya sifatida qaraydi va shu o'rinda ta'lim jarayonida loyiha metodini qo'llash, unda o'quvchi va o'qituvchi faoliyatining o'ziga xos xususiyatlariga alohida e'tibor qaratadi. Loyiha ustida ishlashning bosqichlariga to'xtalamiz.

Tayyorgarlik bosqichida loyiha mavzusi va maqsadlarini aniqlashga qaratilib, o'quvchilar faoliyati maqsadni aniklaydilar. O'qituvchi bilan mavzuni muhokama qilib, zarur ma'lumotlarni bilib oladilar. O'qituvchi faoliyati esa loyihaga yondashuvning mohiyatini tushuntiradi va o'quvchilarni maqsadni to'g'ri qo'yishga undaydi.

Rejalashtirish bosqichidagi ishlarning mazmuni ma'lumotning manbalarini yig'ish va tahlil qilishning yakuniy xulosalarni taqdim qilish usullarini aniqlash. Jarayonni baholash mezonlarini belgilash va jamoa a'zolari o'rtasida vazifalarni taqsimlashdan iborat.

O'quvchilar faoliyati ish rejasini ishlab chiqib, topshiriqlarni belgilab oladilar. O'qituvchi esa ma'lum bir g'oyalarni taklif qiladi va turli fikrlar bildiradi.

Izlanish bosqichidagi ishlarning mazmuni ma'lumot yig'ish, oraliq vazifalarni bajarish. Suhbat, so'rovnomalar, kuzatish va tajribadan iborat. O'quvchilar faoliyati oraliq topshiriqlarni bajarish orqali tadqiqot ishlarini bajarishadi. O'qituvchi esa o'quvchilarning faoliyatini kuzatadi, ish jarayonida ularga maslahat beradi, ularning faoliyatiga bilvosita rahbarlik qiladi.

Xulosa va yakunlash bosqichidagi ishlarning mazmuni tayyorlagan ma'lumotlarini tahlil qilishib, o'z xulosalarini yasashadi. O'qituvchi o'quvchilarni kuzatadi va maslahat beradi.

Hisobot yoki taqdimot bosqichidagi ishlarning mazmuni yakuniy hisobot taqdim qilishadi. Yakuniy hisobotning shakllari: og'zaki hisobot, ya'ni ma'lumotlarni taqdim qilish orqali og'zaki va yozma hisobot berishadi. O'quvchilar bajargan ishlarini muhokama etib, yakuniy xulosani taqdim qilishadi. O'qituvchi o'quvchilarni yakuniy hisobotlarini eshitadi, masalani mazmun-mohiyatini kengroq ochib beradigan va har bir ishtiroqchining faoliyatini belgilaydigan savollar beradi.

Natijalarni baholashda o'quvchilar o'zini va jamoani baholash jarayonida qatnashadi. O'qituvchi o'quvchilarning hozirjavoblari, ma'lumotlardan o'rinli foydalana olish qobiliyati, foydalanilmagan imkoniyatlari, hisobotning sifatiga baho beradi.

Aniq topshiriqni bajarishga qaratilgan loyihani amalga oshirishda qo'llaniladigan usul va vositalar quyidagi jadvalda keltiriladi.

Yangi ma'lumotni o'rganish bosqichi	Loyiha ustida ishlashning bosqichlari	Mashg'ulotni tashkil etishning shakllari
Motivasiya, maqsadni aniqlash	1. Maqsadni belgilash	Hikoya, suhbat, ma'ruza va x.k.
Rejalashtirish	2. Takliflarni muhokama qilish	Suhbat
Harakat yo'nalishini belgilab olish	3. O'z-o'zini o'qitish 4. Faoliyat yo'nalishlarini belgilash	Mustaqil ish
Harakat (faoliyat turi)	5. Izlanish	Mustaqil ish, amaliyot, ekskursiya, amaliy mashg'ulot, laboratoriya ishi
Refleksiya	6. Umumlashtirish va yakunlash	Seminar, qo'shimcha maslahat
Baholash	7. Muvaffaqiyat va kamchiliklarni tahlil qilish	Suhbat, qo'shimcha maslahat
Korreksiya (xatolar ustida ishlash)	8. Korreksiya (xatolar ustida ishlash)	

Yuqorida keltirilgan loyihaviy ta'limning tashkiliy tuzilmalari loyiha ustida ishlashning quyidagi asosiy bosqichlarini alohida ajratib ko'rsatishimizga asos bo'la oladi:

1. Loyiha faoliyatining nazariyasini to'liq anglash
2. Loyiha tuzish
3. Tadqiqot faoliyati
4. Natijalarni taqdim qilish
5. Refleksiya.

Xulosa. Yuqoridagi fikrlarga tayangan holda umumiy xulosaga keladigan bo'lsak, loyiha metodi mustaqil faoliyat bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bunda amaliy va nazariy bilimlar o'zaro bir-birini to'ldiradi. Loyiha metodi loyiha ishtirokchilarining o'zaro aloqadorligini belgilab, o'quvchi shaxsining eng muhim qirralarini rivojlantirishga imkon yaratadi, muammoning yechimiga erishish uchun turli usul va vositalardan foydalanish, turli sohalarga oid bilimlarni umumlashtirish va tahlil qilish imkonini yaratib, shu orqali yakuniy holis va aniq xulosa yasashga yordam beradi. Yana bir tamoni loyihalash faoliyati o'quvchining o'z ustida ishlashi, ma'lumot yig'ishi, masalaning yechimini mustaqil tarzda izlashi va bilimlarini amalda qo'llay olish xususiyatlarining shakllanishi bilan ahamiyatli bo'lib, pedagogik samaradorlikning yaqqol ifodasi desak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz, -T.: O'zbekiston, 2016.
2. Щербов И. Второе пришествие метода проектов // Директор школы. 2003. № 3. -С. 25-32.
3. Mallayev O. Yangi pedagogik texnologiyalar. -T.: Fan va texnologiyalar, 2000. -B. 32.
3. Maxkamova M.A. Innovation texnologiyalar boshqaruvi. Monografiya. -T.: Aloqa, 2011. -B. 56.
4. Porter M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors, Cambridge, 1980, 454 pages.